

**PLAN KADENCYJNY DZIAŁANIA
MUZEUM OBOZÓW JENIECKICH W ŻAGANIU
NA LATA 2019-2024**

Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu zostało powołane do działania w 1971 roku w celu ochrony i upowszechniania dóbr kultury głównie z okresu II wojny światowej ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obozów jenieckich na terenie miasta i regionu. Muzeum jest placówką o charakterze naukowo-badawczym oraz kulturalno-oświatowym, a jego siedzibą jest miasto Żagań.

PODSTAWY PRAWNE FUNKCJONOWANIA MUZEUM

1. Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu jest samorządową instytucją kultury, wpisaną do rejestru instytucji kultury pod numerem 2 prowadzonego przez Gminę Żagań, działającą na podstawie Ustawy z dnia 21 listopada 1996 roku o muzeach; Ustawy z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz Statutu Muzeum w Żaganiu.
2. Organizatorem Muzeum jest Gmina Żagań o statusie miejskim.
3. Bezpośredni nadzór nad Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu sprawuje Burmistrz Miasta Żagań, który powołuje i odwołuje Dyrektora w trybie i na zasadach określonych w obowiązujących przepisach prawa, zgodnie z obowiązującą ustawą o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
4. Stan zatrudnienia w Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu na dzień 31 grudnia 2018 r. wynosi 5 osób/ 4,25 etatów.
5. Uchwałą Nr XVI/114/2015 Rady Miasta Żagań z dnia 27 listopada 2015 r. nadano Statut Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu

Zgodnie z powyższymi regulacjami prawnymi do podstawowych zadań Muzeum Obozów Jenieckich należy:

- gromadzenie dóbr kultury, materiałów, dokumentów związanych z II Wojną Światową ze szczególnym uwzględnieniem problematyki jenieckiej oraz funkcjonowania obozów jenieckich na terenie Żagania i regionu,
- gromadzenie materiałów, dokumentów, przedmiotów związanych z historią Żagania i regionu,
- inwentaryzowanie, katalogowanie i opracowywanie zbiorów i dokumentów, eksponowanie zbiorów,
- konserwacja, zabezpieczanie i przechowywanie zbiorów w odpowiednich warunkach
- udostępnianie zbiorów do celów naukowych, badawczych i oświatowych,
- opieka nad obiektami znajdującymi się poza muzeum ze szczególnym uwzględnieniem terenów dawnych obozów,
- zabezpieczanie stanowisk archeologicznych na w/w terenach,
- organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych i prac wykopaliskowych,

- uzupełnianie zbiorów drogą zakupów, darowizn i depozytów,
  - organizowanie wystaw stałych i czasowych,
  - prowadzenie działalności oświatowej,
  - współpraca z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami kulturalno-oświatowymi,
  - opracowywanie i publikacja wydawnictw popularno-naukowych, katalogów, przewodników, wyników badań i wykopalisk.
- W/w cele będą konsekwentnie realizowane w kadencji 2019-2024.

W ciągu ostatnich pięciu lat udało się zerwać ze stereotypowym wizerunkiem muzeum jako placówki „skostniałej” i nieatrakcyjnej. Stopniowo udaje się ożywić muzeum poprzez szereg przedsięwzięć wpisujących się w tzw. lekcje żywej historii. Zainicjowany cykl imprez plenerowych pod wspólnym tytułem „Ucieczka w historię” spowodował zwiększenie liczby odwiedzających a także podniesienie atrakcyjności muzeum zwłaszcza z perspektywy wymagającego odbiorcy jakim są dzieci i młodzież. Powstające w kraju nowoczesne ośrodki jak na przykład stołeczne Muzeum Powstania Warszawskiego świadczą o tym, że kończy się epoka “tradycyjnych” muzeów. W związku z tym istnieje potrzeba wyjścia poza standardową działalność muzealną poprzez zwiększenie nacisku na prezentacje multimedialne, “żywe” lekcje historii, inscenizacje, możliwość aktywnego uczestnictwa w pracach placówki itp. Żagań dysponuje ogromnym potencjałem historycznym i jednocześnie turystycznym. Kontynuacja tej drogi rozwoju muzeum przynosi widoczne rezultaty.

Jakkolwiek właściwa nazwa placówki brzmi Muzeum Obozów Jenieckich (uchwała nr XL/83/09 z dnia 26 marca 2009 roku) to ciągle w różnych źródłach (włącznie z urzędową korespondencją) spotka się jeszcze wiele innych mutacji tej nazwy:

- Muzeum Lotników Alianckich
- Muzeum Martyrologii Alianckich Jeńców Wojennych
- Muzeum Stalag Luft III
- Muzeum Martyrologii Jeńców Alianckich

Od lat skutecznie udaje się utrwalanie właściwej nazwy placówki. Dzięki szeregowi działań marketingowych jak publikacje, projekty firmowe nazwa Muzeum Obozów Jenieckich staje się rozpoznawalną marką. W tej kwestii nie bez znaczenia pozostaje obecność muzeum na portalach społecznościowych a także udział w wielu imprezach plenerowych w Żaganiu oraz poza nim. Powstało mobilne stanowisko promocyjne muzeum – taka forma znacząco przyczynia się do utrwalania marki. Muzeum uczestniczy w imprezach adresowanych do szerokiego grona odbiorców jak na przykład żagański Jarmark Michała. Placówka uczestniczy w spotkaniach adresowanych do wyspecjalizowanych grup – w tym przypadku są to zloty historyczno-militarne. Do największych sukcesów można zaliczyć udziały w pokazach lotniczych Air Show Radom, gdzie stoisko promocyjne muzeum odwiedziło kilkanaście tysięcy ludzi. Ta forma promocji wydaje się ze wszech miar słuszną i będzie kontynuowana w najbliższej

przyszłości. Analogicznie będzie kontynuowane uczestnictwo muzeum w imprezach o charakterze stricte turystycznym tj. w Międzynarodowych Targach Turystycznych.

W kadencji 2019-2024 będzie kontynuowana współpraca z 11 Lubuską Dywizją Kawalerii Pancerniej oraz podległymi jednostkami, a także z Centrum Tradycji Polskich Wojsk Pancernych w Żaganiu. Rezultatem współpracy z wojskiem jest nowy produkt turystyczny: Żagański Szlak Historyczno-Militarny. Główne założenia projektu opracowano w 2012 roku i z powodzeniem są wprowadzane w życie – muzeum wspólnie z wojskową placówką zorganizowało cykl wycieczek dla uczniów podczas ferii zimowych. Są to wyjazdy obejmujące zwiedzanie Muzeum Obozów Jenieckich, Salę Tradycji CZARNEJ DYWIZJI oraz 10 Brygadę Kawalerii Pancerniej w Świętoszowie. Cykl wycieczek spotkał się z pozytywnym odzewem i ta forma współpracy będzie kontynuowana w najbliższej kadencji. Planowane jest stworzenie analogicznej oferty adresowanej także do turystów odwiedzających Żagań. Do prac nad projektem powinno zostać włączone także żagańskie Centrum Informacji Turystycznej oraz Centrum Kultury. Wspomniana oferta turystyczna powinna być koordynowana przez wymienione wyżej podmioty.

Wymierne korzyści finansowe przynosi współpraca muzeum z amerykańskimi środowiskami kombatanckimi. Działalność żagańskiej placówki spotyka się z coraz większym zainteresowaniem w USA, co zaowocowało szeregiem datków zasilających budżet muzeum. Otrzymane darowizny pozwoliły na gruntowną renowację głównej sali ekspozycyjnej muzeum oraz kompleksową rozbudowę ekspozycji. Pod koniec 2018 roku ruszył kolejny polsko-amerykański projekt, który będzie kontynuowany w najbliższych latach. Projekt rozpoczęło wznowienie jednej z najważniejszych monografii poświęconych historii Stalagu Luft 3 – „Stalag Luft 3 – The Secret Story” Arthura Duranda z 1988 roku. Wydanie zostało sfinansowane przez stronę amerykańską, a wpływy ze sprzedaży posłużą do utworzenia w Muzeum Obozów Jenieckich archiwum oraz centrum naukowo-badawczego. Zasadnym wydaje się stworzenie swego rodzaju centrum informacyjnego ze względu na powiększające się zasoby archiwalne placówki. Już w chwili obecnej MOJ pełni funkcje archiwum, gdzie ludzie z całego świata mogą zdobyć informacje o swoich krewnych, przodkach przebywających w żagańskich obozach jenieckich.

Od ubiegłego roku Żagań jest także stałym punktem wypraw edukacyjno-historycznych organizowanych przez Narodowe Muzeum II Wojny Światowej w Nowym Orleanie (USA). Jest to rezultatem współpracy jaką MOJ nawiązało z amerykańską placówką w 2015 roku. Od 2012 roku MÓJ współpracuje także z Akademią Sił Powietrznych USA w Colorado Springs, co zaowocowało pozyskaniem cennych materiałów i dokumentów dotyczących historii żagańskich obozów jenieckich. W najbliższym czasie planowane jest nawiązanie współpracy z Narodowym Muzeum Sił Powietrznych Kanady, Narodowym Muzeum Sił Powietrznych USA oraz Narodowym Muzeum 8. Armii Powietrznej w Savannah (USA).

Doskonale rozwija się, zapoczątkowana wiele lat temu współpraca muzeum z Królewskimi Siłami Powietrznymi. Ostatnim wspólnym, polsko-brytyjskim projektem była replika wieży wartowniczej na terenie Stalagu Luft 3. Najbliższe plany przewidują gruntowne prace porządkowo-renowacyjne Mauzoleum Lotników Alianckich. Ten projekt również będzie w całości sfinansowany przez stronę brytyjską.

Z pewnością w najbliższym czasie konieczna będzie poprawa oznakowania dojazdu do muzeum. Na terenie miasta znajdują się właściwe drogowskazy, ale są one przeznaczone głównie dla turystów pieszych. Konieczne jest zainstalowanie drogowskazów dla kierowców. Jedynym oznakowaniem adresowanym do kierowców są w tej chwili dwie tablice typu E-9 zainstalowane na drodze krajowej A18. Wspomniane tablice powinny zostać zastąpione znakami E-22d. Znaki E-9 powinny zostać zainstalowane na głównych rondach w Żaganiu.

Istnieje pilna potrzeba wybudowania chodnika dla pieszych prowadzącego do muzeum. Chodnik prowadzący z miasta kończy się na wysokości ulicy Staszica. Turyci piesi chcący przedostać się do muzeum muszą pokonać ponad 500 metrów poboczem drogi wojewódzkiej nr 296 (ul. Lotników Alianckich). Na tym odcinku drogi występuje bardzo duże natężenie ruchu w związku z powyższym przemieszczanie się poboczem jest bardzo niebezpieczne.

Konieczna jest kontynuacja prac archeologicznych i badawczych na byłych terenach obozowych. Jest to obowiązkiem wynikającym z statutu muzeum. Przeprowadzone do tej pory prace archeologiczne i poszukiwawcze okazały się sukcesem naukowym a także promocyjnym. W wyniku przeprowadzanych prac poszukiwawczych kolekcja muzeum wzbogaciła się o wiele cennych eksponatów. W przeprowadzanych pracach uczestniczyły ekipy filmowe i telewizyjne w wyniku czego powstało wiele programów dokumentalnych promujących muzeum i Żagań (na bieżący rok zapowiedziały się już cztery zagraniczne ekipy filmowe zainteresowane realizacją materiałów w Żaganiu). Tego typu działalność będzie kontynuowana w kadencji 2019-2014.

Bardzo ważnym elementem jest także rozbudowa muzealnego sklepu. Oferta stricte naukowo-dydaktyczna jest konsekwentnie rozszerzana o pamiątki i gadżety ściśle związane i kojarzące się z Wielką Ucieczką oraz muzeum, a także szeroko pojętą historią II wojny światowej. Działalność sklepiku wpływa na zwiększenie dochodów muzeum (przychód ze sprzedaży wydawnictw i pamiątek w 2018 roku wyniósł 17.174,00 PLN).

Udało się także wypracowanie nowej koncepcji obchodów rocznicy Wielkiej Ucieczki poprzez rozbitcie poszczególnych imprez na kilka dni. I tak oficjalne, uroczyste obchody rocznicy Wielkiej Ucieczki powinny odbywać się zawsze 24 marca bez względu na dzień tygodnia. Dopełnieniem obchodów i podkreśleniem ich rangi jest cały szereg dodatkowych atrakcji jak np. „miasteczko wojskowe” organizowane przed lub po oficjalnych obchodach i dodatkowo w różnych lokalizacjach. Takie rozwiązanie

zapobiega kumulacji atrakcji w jednym dniu tworząc jednocześnie atrakcyjną ofertę dla wszystkich w zależności od zainteresowań. Taka formuła obchodów doskonale sprawdziła się podczas 70. Rocznicy Wielkiej Ucieczki oraz ostatniej, 75 rocznicy, która okazała się sukcesem frekwencyjnym i promocyjnym. Taka forma obchodów będzie realizowana w przyszłości. W 2024 roku będzie obchodzona 80. Rocznica Wielkiej Ucieczki, w związku z powyższym już w 2022 roku rozpoczną się przygotowania i planowanie rocznicowych uroczystości.

Realizacja uroczystości rocznicowych była możliwa dzięki ogromnej pomocy grup rekonstrukcji historycznych. To środowisko ściśle współpracuje z muzeum, a dodatkowo reklamuje naszą placówkę w kraju i za granicą. Planowane jest utworzenie na terenie muzeum ośrodka szkoleniowego dla grup rekonstrukcji historycznych. Ruch rekonstruktorski jest obecnie w Polsce bardzo popularny. Tereny wokół muzeum a także bliskie sąsiedztwo poligonów wojskowych nadają się na stworzenie idealnej oferty dla grup rekonstrukcji historycznych z całego kraju. W związku z tym uzasadnionym byłoby podjęcie budowy jeszcze jednej repliki baraku, który mógłby służyć jako baza noclegowa dla uczestników szkoleń (z zachowaniem oryginalnych, surowych warunków bytowania) – realizacja takiego przedsięwzięcia ma spore szanse ze względu na doskonałą współpracę z środowiskami angielskimi oraz amerykańskimi. Takie szkolenia byłyby odpłatne i mogłyby przyczynić się do poprawy kondycji finansowej muzeum.

Tereny wokół muzeum doskonale nadają się także do stworzenia oferty turystycznej dla dzieci i młodzieży szkolnej. Dobrym pomysłem może być utworzenie bazy obozowej dla uczestników tzw. "Zielonych Szkół" oraz dla harcerzy. Żagań ma do zaoferowania z jednej strony wiele atrakcyjnych zabytków i bogatą historię a z drugiej nowoczesny kompleks sportowo-rekreacyjny "Arena".

Muzeum w miarę możliwości sprawuje opiekę nad pozostałościami infrastruktury obozowej dawnych Obozów Stalag VIII C i Stalag Luft 3. Dzięki współpracy z właścicielem terenu (Nadleśnictwo Żagań) oraz jego użytkownikiem (Wojsko Polskie) udało się wypracować formułę doraźnej kontroli nad pozostałościami. Tereny poobozowe, a przynajmniej ta część, gdzie zachowało się najwięcej ruin, powinny zostać przekształcone w swoisty park historyczny. Takie miejsce mogłoby spełniać funkcje edukacyjne poprzez rozbudowę i modernizację szlaku turystycznego a także funkcje rekreacyjne. Takie rozwiązanie umożliwiłoby większą kontrolę nad wspomnianym terenem oraz przede wszystkim zredukowało jego stopniową dewastację.

W bieżącym roku muzeum rozpoczyna prace porządkowe na terenie Stalagu VIII C (działki ew. 2070, 2069, 2068). Prace będą polegały na usunięciu zakrzaczeń oraz młodych drzew do obwodów określonych w Ustawie o ochronie przyrody, na które nie jest wymagane pozyskanie zgody na wycięcie. Prace mają na celu ratowanie pozostałości infrastruktury obozowej oraz odtworzenie koncepcji zagospodarowania terenu obozu stworzonej w 1961 roku. Idea zakładała nasadzenie sosny czarnej w

obrębnie fundamentów baraków wzdłuż głównej drogi obozowej. Powstałe w ten sposób bloki drzew symbolizowały istniejące tu w czasie wojny baraki. Przeprowadzenie prac porządkowych jest konieczne ze względu na rosnącą liczbę turystów zainteresowanych zwiedzaniem terenów obozowych. Uporządkowanie terenu uatrakcyjni ofertę turystyczną muzeum, a także może przyczynić się do ograniczenia nielegalnej wywózki śmieci. Wspomniane prace przeprowadzone zostaną w ramach sił i środków Muzeum Obozów Jenieckich oraz w miarę możliwości z wykorzystaniem środków zewnętrznych.

Muzeum i miasto Żagań jest związane z czterema znanymi produkcjami filmowymi. Pośrednio z filmem Johna Sturgesa "The Great Escape" (1963) oraz brytyjskim „The wooden horse” (1950) – fabuły tych filmów bazują na autentycznych wydarzeniach, które miały miejsce w Żaganiu w czasie II wojny światowej. Bezpośrednio miasto związane jest z dwoma polskimi filmami, do których zdjęcia powstawały właśnie tutaj - "Potem nastąpi cisza"(1965) Janusza Morgensterna oraz "Czterej pancerni i pies"(1965-1970) Konrada Nałęczkiego. Te cztery tytuły powinny zostać wykorzystane w szeroko pojętej promocji Żagania.

Bazując na powyższych atrakcjach filmowych miasta planowane jest stworzenie oferty o charakterze edukacyjno-turystycznym. Oferta będzie zawierała proste formy jak na przykład prelekcje w szkołach oraz bardziej zaawansowane jak cykliczne imprezy o charakterze filmowym tj. warsztatów, pokazów i spotkań miłośników kina (na przykład przeglądy filmów wojennych). „Filmowym” produktem turystycznym planowanym na najbliższą kadencję będzie szlak turystyczny Żagań-Szczecin-Poznań. Punktem wyjściowym idei będzie zrealizowany niedawno fabularyzowany dokument „Wielka ucieczka na północ” w reż. Andrzeja Fadera. Muzeum oraz miasto Żagań aktywnie uczestniczyło w realizacji tej produkcji. Pomysł połączenia trzech miast nawiązuje do historii Wielkiej Ucieczki: Żagań – miejsce ucieczki, Szczecin – skąd dwóch uciekinierów przedostało się do neutralnej Szwecji oraz Poznań, gdzie spoczywają prochy zamordowanych jeńców.

Zgodnie ze statutowymi założeniami konsekwentnie będzie rozszerzana współpraca z placówkami oświatowymi i szkołami na terenie województwa i całego kraju. Ważna jest też współpraca z biurami turystycznymi, które włączyły zwiedzanie Muzeum Obozów Jenieckich do swoich programów adresowanych do grup szkolnych jak i dorosłych turystów. W kadencji 2019-2024 będą w dalszym ciągu wydawane „Zeszyty Żagańskie”, co wpisuje się w edukacyjną misję muzeum.

Muzeum Obozów Jenieckich zatrudnia 4 osoby (pełny etat): dyrektor, młodszy dokumentalista, starszy woźny muzealny, przewodnik muzealny oraz księgową (1/4 etatu). Dodatkowo muzeum posiada wsparcie ze strony Powiatowego Urzędu Pracy oraz OPS – do pracy w muzeum kierowani są pracownicy w ramach programu pomocy bezrobotnym. Istotnym czynnikiem zasilającym stałą kadrę muzeum jest szeroko pojęty wolontariat. Wokół muzeum skupiona jest grupa miłośników historii uczestnicząca w

większości naszych projektów. W związku z powyższym nie ma potrzeby modernizacji struktury kadrowej muzeum.

Środki na wymienione koncepcje będą pozyskiwane ze źródeł zewnętrznych oraz sponsorów. Muzeum może być także współorganizatorem zlotów, imprez plenerowych, szkoleń, sympozjów czy konferencji i z tego też czerpać zyski.